

Schellenburgova zaklada i njeni korisnici iz hrvatske Vojne krajine

Ivan Jurišić

Odgoju i školovanju sinova časnika za vojne potrebe, zatim udovicama časnika, te ratnim vojnim invalidima posvećivala se u Habsburškoj Monarhiji pažnja već u 18. stoljeću, dakako, u onoj mjeri u kojoj je to tada bilo moguće. Naime, budući da u prvoj polovici stoljeća država još ne sudjeluje neposredno u podmirivanju troškova školovanja, odnosno izdržavanju spomenutih kategorija stanovništva, korištene su u tu svrhu razne zaklade, za koje su novac, uglavnom putem oporuka, davali više ili manje imućni pojedinci. Jedna od njih, Schellenburgova zaklada, pobuđuje veću pažnju poglavito stoga, jer je korištenje novca te zaklade bilo dostupno i osobama gore spomenutih kategorija iz Varaždinskog i Karlovačkog generalata. U ovom prilogu osvrnut ćemo se ukratko na postanak ove zaklade, njenu namjenu i korisnike.

Jakob Schellenburg, plemić iz Kranjske, odredio je u svojoj oporuci od 22. siječnja 1715. da cijela njegova ostavština treba biti upotrebljena za zaklade. Kako u braku s Anom Katarinom nije imao djece, sav imetak je nakon smrti supruge trebao biti namijenjen za izdržavanje onih kojima je to najpotrebnije. No, iako ona umire krajem lipnja 1732., zaklada nije odmah bila osnovana. Ostavština se sastojala od 100.000 forinti, a kamate od te sume, zajedno s novcem dobijenim od prodaje kuća obitelji Schellenburg, iznosile su daljnjih 140.000 f. kad je 1748. Marija Terezija osnovala komisiju koja joj je trebala predložiti način na koji bi se taj novac mogao najsvrsishodnije upotrijebiti. Prijedlog komisije o podjeli tog novca na četiri manje zaklade (od kojih bi tri bile dostupne i korisnicima iz Varaždinskog i Karlovačkog generalata) carica je odobrila polovicom kolovoza iste godine. No, na ostvarenje ovog prijedloga čekalo se još dvije godine, tako da je tek 1. studenog 1750. izrađena isprava Schellenburgove zaklade. U njoj su korisnici iz spomenuta dva generalata obuhvaćeni na slijedeći način:

1. Za pomoć invalidima bio je namijenjen kapital od 100.000 f. od koje sume je trećina (33.000 f.) bila određena za ratne invalide iz Varaždinskog i Karlovačkog generalata. Krajišnici korisnici te zaklade trebali su biti stalno nastanjeni u jednom od ova dva generalata i od 1650 f. kamata (na 33.000 f.) dobijati, njih 33 prema potrebi, godišnje izdržavanje od 50 f. Polovicom 1767. objavilo je Dvorsko ratno vijeće da će ubuduće kamate od spomenute sume iznositi 1320 f. kojima će se potpomagati 49 prethodno izabranih invalida iz Karlovačkog i 24 iz Varaždinskog generalata (što je iznosilo tek nešto više od 18 f. godišnje po osobi). Spomenuti kapital (od 100.000 f.) bio je predan na upravu Dvorskoj invalidskoj komisiji kojoj je bilo naloženo da o njemu marljivo brine, da ga održi neokrnjenog i da stalno nosi ime utemeljitelja zaklade.

* Tekst je nastao prema rukopisu Leopolda Hauera *Kratak pregled svih sistemskih odredbi za Vojnu krajinu* (Kurze Übersicht sämtlicher Militärgrenze sistemal Verordnungen), 1. dio, Beč, 1806, koji je pohranjen u Austrijskom državnom arhivu u Beču, pod oznakom: KA, 241/1, MG 6, folije 64-66.

2. Daljnjih 40.800 f. predano je Kaosovoj zakladi u Beču (Johan Conrad v. Richthausen, barun v. Chaos ostavio je 1663. u svojoj oporuci novac za školovanje i odgoj nahočadi, siročadi i siromašnih dječaka), da se od novca koji će dotjecati na 5% kamata na tu sumu, ondje stalno odgaja 24 dječaka iz Varaždinskog i Karlovačkog generalata. Za svakog korisnika ovog dijela zaklade bilo je određeno godišnje 85 f. Morao je biti sin zaslužnog, ali siromašnog časnika, pripadnik katoličke crkve, ne stariji od 14 godina u trenutku dobijanja stipendije, koju bez posebnog odobrenja nije mogao uživati nakon navršenih 18 godina starosti. Za popunjenje svakog mjesta tog dijela zaklade predložili bi zapovjednici spomenutih generalata po trojicu dječaka, a Dvorsko ratno vijeće, odnosno dvorska ratna komisija odabrala bi jednog od njih. Godine 1754. oduzete su Kaosovoj zakladi sve vanjske zaklade te je tako izuzeto i onih 40.800 f. iz Schellenburgove zaklade i predano inženjerskoj akademiji u Beču. Dvorskim dekretom iz rujna 1755. smanjen je broj korisnika ove zaklade sa 24 na 18 i to na 12 dječaka iz Karlovačkog i 6 iz Varaždinskog generalata, a svakom je godišnje pripadalo 113 f. 20 kr. No, zbog porasta cijena hrane s tim se novcem moglo godišnje školovati zapravo samo 8 pitomaca na spomenutoj akademiji. Zahvaljujući toj zakladi mnogi talentirani sinovi siromašnih krajiških časnika završili su inženjersku akademiju u Beču i postali jedni od tada rijetkih inženjerski školovanih časnika iz navedena dva generalata (u razdoblju od 1755. do 1763. akademiju iz Karlovačkog generalata polazilo je oko 25 mladića, od kojih svega petorica nisu bili domaćeg porijekla).

3. Dvorskoj invalidskoj komisiji bio je predan još jedan kapital od 24.000 f. da se od 1.200 f. njegovih kamata izdržava 12 udovica časnika poginulih u ratu, vršeći vojnu službu, prvenstveno onih koje su živjele u velikoj oskudici. Taj se dio zaklade mogao trošiti općenito u svim nasljednim zemljama, ali su pri podjeli ovog novca udovice kranjskih časnika imale prednost pred onima iz Krajine.

Schellenburgova zaklada pridonosila je podizanju životnog standarda barem nekolicini osoba iz spomenute tri kategorije krajiškog stanovništva, pomažući im da lakše prežive osobnu, odnosno obiteljsku tragediju, ili da nakon besplatnog školovanja započnu karijeru krajiških časnika.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine